

ALTERNATİF “AKILLI” ŞEHİR YAKLAŞIMININ KAMUCU POLİTİKALARLA OLUŞTURULMASI

Caner Güney

Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Teknik Üniversitesi Mühendislik Fakültesi
Geomatik Mühendisliği Bölümü. E-posta: guneycan@itu.edu.tr

ÖZET

Dünyadaki gelişmelere paralel olarak Türkiye’de de “Akıllı” Şehirlerle ilgili bir pazar oluşturulmaya çalışılmaktadır. Merkezi hükümet de gerçekleştirdiği yasal düzenlemeler, hazırladığı strateji belgeleri ve eylem planlarıyla bu pazarın ekonomik olarak büyümesi için çalışmalar yapmaktadır. Belediyeler de benzer biçimde “Akıllı” Şehir rüzgârını çeşitli açılardan fırsat olarak görmekte, bu rüzgârdan yararlanabilmek için rehber dokümanlar hazırlamakta ve kısıtlı kaynaklarıyla “Akıllı” Şehir uygulamalarının dikeyde yükselmesi için farklı alanlarda yatırımlar yapmaktadır. Hem yerel yönetimlerin demokratiklik düzeyinin merkezi hükümet tarafından belirlenecek olan normlara indirgenmesi, hem de “Akıllı” Şehir yaklaşımı altındaki uygulamaların piyasa düzeni içerisindeki gereksinimlerini kolaylaştırıcı mevzuat düzenlemelerinin yapılabilmesi için bir yerel yönetim yasasının çıkarılması beklenmektedir. Sözü edilen yerel yönetim kanunun yalnız belirli bir perspektiften hazırlanıp yasalastırılmaması için toplumun ve politikacıların “Akıllı” Şehir kavramını daha iyi tanımaları ve anlamaları gerekmektedir. Bu nedenle çalışma kapsamında önce “Akıllı” Şehir yaklaşımının ekonomi politikası incelenmeye çalışılmış, sonrasında ise bilişsel özgür bir toplum ile açık ve paylaşımcı yerleşimlerin kamucu politikalarla oluşturulmasında alternatif bir “Akıllı” Şehir yaklaşımının nasıl kaldıraç görevi göreceği üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelime: Akıllı şehir, açık şehir, paylaşımcı şehir, ağ toplumu

COMPOSING AN ALTERNATIVE “SMART” CITY APPROACH WITH PUBLIC POLICIES

ABSTRACT

Parallel to the developments in the world, it is tried to create a market in Turkey related to the Smart City. The central government serves for the economic growth of this market by constituting the legal regulations, preparing the strategy documents and the action plans. Municipalities also accept the “Smart” City concept as an opportunity. In order to benefit from this wind, they prepare guidebooks and make investments in different areas for the vertical development of Smart City applications with their limited resources. It is expected that a local government law will be enacted in near time in order to adapt the democratic level of local governments to the low norms determined by the central government and to make legislative arrangements that facilitate the needs of the applications under the Smart City approach. In order for the mentioned local government law not to be prepared and enacted only from a certain perspective, society and politicians need to know and understand the Smart City concept better. Thus, within the scope of the study, firstly, the political economy of the Smart City approach was tried to be examined, and then it was focused on how an alternative Smart City approach could act as a leverage in the creation of open and sharing settlements with proactive policies with a cognitively free society.

Keywords: Smart city, open city, sharing city, network society.

GİRİŞ

Yeni anlayışların hayat bulduğu, yeni bir kuşağın ortaya çıktığı 21. yüzyılda birçok eksen kayması/paradigma değişimi görülmekte ve yeni yönelimler oluşmaktadır. Bu duruma, daha yaşanabilir ve sürdürülebilir yerleşimlerin hayat bulması için ortaya çıkarılmış olan “Akıllı” Şehir kavramı örnek olarak gösterilebilir.

Nesnelerin interneti, büyük veri, veri bilimi, yapay zekâ, robotik sistemler, sanal/arttırılmış/karma gerçeklikler, blok zinciri gibi yeni yönelimler ve ileri teknolojilerle insanoğlunun artan problem çözme yetisinin, insanlığın ortak mücadele konuları olan ekolojik çöküş, doğal afetler, kontrolsüz tüketim, hızlı nüfus artışı, yoksulluk,

sınıflar, etnik kökenler, cinsiyetler arası küresel eşitsizlikler gibi küresel sorunlara sürdürülebilirlik yaklaşımıyla çözüm olması ve **yeni dünyayı yerel üzerinden şekillendirmesi** beklenmektedir (CBS Kongresi, 2019).

Sözü edilen eksen kaymaları hem insanların yaşam biçimlerini ve yerleşimlerini, hem de örgütlenme biçimlerini değiştirmekte ve dönüştürmektedir. Örneğin; Y, milenyum, Z, alfa kuşağı gibi etiketlerle tanımlanan kuşaklar bir taraftan bireyselleşirken, diğer taraftan teknolojik olanakları kullanıp özellikle dijital ortamda katılımcılık göstererek toplumcu ve dayanışmacı bir algı ve davranış sergileyebilmektedir. X ve Y kuşaklarından olan politikacılar ve karar vericiler tarafından pek anlaşılamayan bu zihinsel dönüşüm, ‘Ağ Toplumu (network

society)’ (Castells, 2016) biçiminde yeni bir örgütlenme modeli ortaya çıkarmaktadır. ‘Ağ Toplumu’nun örgütlülük “aklı”nı yerel yönetimlerde katılımcılık ve katkı vericilik biçiminde kullanması durumunda, kentlerin yönetiminde daha gerçekçi ve isabetli kararların alınmasının önü açılabilir.

2005 yılında internet üzerinde içerik üreten gençlerin sayısının internetteki içeriği tüketen (okuyan/kullanan) gençlerden daha fazla olması (URL, 2005), internet üzerine kurulmuş olan dijital dünyanın açık yapıda yeni bir içerik/veri/bilgi paylaşım platformu olduğunun bir göstergesidir. Bu tür bir aracın kentlerdeki gerçek sorunları tespit etmek, tartışmak, çözüm aramak vb. arayışlar için kullanılmasının önünde bir engel bulunmamaktadır. Yaklaşık 83 milyon nüfusa sahip Türkiye’de 54 milyon dolayında yurttaşın sosyal medya kullanıcısı olması, sosyal medya platformlarında günde yaklaşık 3 saat zaman geçirmesi (Kemp, 2020), insanların işlerinden, ailelerinden artan zamanlarını daha faydalı ve topluma katkısı olan bireyler olarak geçirme isteği ve benzeri konular göz önüne alındığında; giderek bireyselleştiği söylenen milenyum kuşaklarının kente ilişkin fikri üretim süreçlerini kısa sürede örgütleyebilme potansiyelleri bulunmaktadır. Ağ toplumunun bu özelliklerini fark eden perakende sektörü bu potansiyelden yararlanmaya çalışmaktadır. Bazı büyük markalar; şiddet içeren paylaşım yapan sosyal medya sitelerine reklam vermemeye (URL, 2020; Hsu ve Friedman, 2020), iklim grevi gününde mağazalarını açmamaya (McGregor, 2019; Ivanova, 2019) başlamıştır. Aynı markalar gezegenin korunmasına yönelik davranışlarda da bulunmaktadır.

Gerek kentlilerin sosyal medya üzerinden birbirleriyle iletişim halinde olmaları gerekse kentlilerin ve yerel yönetimlerin nesnelerin interneti/her şeyin interneti kavramı üzerinden makinelerle/cihazlarla/sensörlerle ve dolayısıyla dinamik kent ortamıyla bağlantılı olması; kentte bulunan canlı-cansız varlıklar ve olgular için **veriye dayalı karar verme süreçlerinin** daha etkin ve verimli gerçekleşmesine olanak sağlamaktadır. Böylece “Akıllı” Şehir kurgusu kentlerin dijital, kültürel ve sosyal dönüşümlerinde; yeni tür kentliler olan bugünün milenyum gençliğinin hayata bakışından, dijital yaşam içerisinde doğup büyümesinden (*digital natives*), sürekli internete bağlantılı yaşamasından faydalanmaya çalışmaktadır.

Diğer taraftan kapitalist sistemin özellikle gelişmekte olan ülkelerde; kentlerin plansız, arazi üzerinden rant odaklı büyümesine ve bunun sonucunda dünya genelinde kaotik yapıda bulunan kent yapılarının ortaya çıkmasına neden olması gerçeği bulunmaktadır. Kapitalist sistem bu gerçekliğin de ötesine geçerek, mevcut altyapılarla kaotik hale gelen kent problemlerinin çözülemeyeceğini ve kentlerin ancak “Akıllı” Şehir olması durumunda bu sorunları çözebileceği algısını kamuoyu üzerinde oluşturmaktadır. Önceleri kentleşme üzerin-

den rant elde eden kapitalist sistem, bugünlerde ise yeni rantı “Akıllı” Şehir yanılması üzerinden yüksek teknolojinin yoğun olarak kullanılmasıyla ancak özünde köklü değişiklik yapmadan yalnız kentleri makyajlayarak oluşturmaya çalışmaktadır.

Başka bir ifadeyle şehirde bulunan binalar, yollar, şebekeler, araçlar ve diğer varlıklar sensörler ve nesnelerin interneti teknolojisi sayesinde birbirine bağlantılı olarak sürekli izlenecek, üretilen veri kümeleri arasındaki ilişkiler büyük veri teknolojisi üzerinden kurulacak, bu ilişkilerdeki insanoğlunun ilk bakışta göremediği veya gizli kalan örüntüler yapay zekâ/yapay öğrenme teknolojisi ile açığa çıkarılacak, sanal/arttırılmış gerçeklik teknolojileri ile üç boyutlu etkileşimli görselleştirmeler yapılarak şehirdeki problemlerin çözümüne ilişkin alınacak her bir karar veri güdümlü olarak gerçekleştirilebilecektir (Güney, 2019a). Böylelikle “Akıllı” Şehir uygulamaları ile sıfır karbon salınımı yapan, hiç atık üretmeyen, yenilenebilir enerji kaynakları ile kendi kendine yetebilen şehirler olması hayalleri/idealleri (*rhetoric*) oluşturulabilecektir. Oysa diğer tarafta olası deprem beklentilerine ve diğer tür afetlere altyapısal hazırlıklarını tamamlayamayan, yeşil alanları betona çeviren, trafik sıkışıklığı problemi her geçen gün daha kötüye giden, toplu taşıma araçlarında konforsuz biçimde yolculuk yapan kentlilerin yaşadığı şehir gerçekleri de bulunmaktadır (Güney, 2019b).

Yukarıda ifade edilmeye çalışılan yeni ileri teknolojik eğilimler, küresel sorunsallar, yerel problemler, yeni kuşaklar ve paradigma değişimleri etkisi altında, düşünsel olarak gerçeklerle hayaller arasında gidip gelen **yaşanabilir yerleşimlerin yeni hikâyesinin** nasıl olacağına toplumların/kentlilerin kendisi karar verecektir. Kentlilerin sözü edilen yeni hikâyeyi yazabilmelerine, nasıl bir yaşama evrilmek istediklerine karar verebilmelerine yardımcı olmak için birbirine zıt iki dönüşüm seçeneği aşağıda genel olarak ifade edilmiştir:

- **Piyasacı Politikalarla Neo-Liberal Dönüşüm:** Tekelci piyasaların kapitalist üretim tarzıyla küreselleşme (*Globalization*), küreyerelleşme (*Glocalization: ‘Think Globally, Act Locally’*) ve sürdürülebilir büyüme yaklaşımlarını kullanarak oluşturmak istediği “Akıllı” Şehir kurgusu.
 - » Bu dönüşümde sermaye “Akıllı” Şehir kurgusunu kentlerdeki varlığının sürekliliğini sağlamak için kullanmaktadır.
- **Kamucu Politikalarla Devrimci Dönüşüm:** Kentliler arasındaki eşitsizlikleri ortadan kaldıran, kentleşme sorunlarını gerçekten çözmeye çalışan, toplumun tüm bileşenlerini kapsayan yeni bir örgütlenme modeline dayalı olarak üretim ve emek süreçlerinin yeniden oluşturulduğu yerleşimler.
 - » Kapitalist sistemin metalaştırma ve teknoloji

üzerinden sınıflar arası eşitsizliklerin arttırıldığı “Akıllı” Şehir kurgusuna alternatif olan dönüşümdür.

Bu çalışma kapsamında neden bu biçimde iki seçenek olduğu, kentlilerin/yurttaşların yeni bir hikâye için “Akıllı” Şehir kurgusunu nasıl bir araç olarak kullanabileceği konuları, aşağıdaki altı soru başlığı üzerinden tartışılmaya çalışılacaktır.

1. NEDEN DÜNYADA “AKILLI” ŞEHİR YANILSAMASI OLUŞTURULMAK İSTENMEKTEDİR?

Bu soruyu yanıtlamak için öncelikle “Akıllı” Şehir kavramının 21. yüzyıl genel entelektüel iklimindeki yerini anlamaya çalışmak gerekmektedir. Dünya Ekonomik Forumu’nun 2017 yılında yaptığı açıklamalardan biri, sürdürülebilir şehirler için 4. Endüstri Devriminden yararlanılması gerektiğidir (WEF, 2017). Oysaki gerçeklik ötesi (*post-truth*) (Keyes, 2004) dönemde Endüstri 4.0, Toplum 5.0, İnsan 2.0, Yaşam 3.0, Uzay 4.0, Tarım 4.0, Akıl Çağı, Akıllı Şehir, karanlık fabrika vb. popülist söylemler neo-liberal politikaların uygulanabilmesi için kullanılan albenisi yüksek kavramlardır. Bu ve benzeri kavramlar kamuoyunda kabul görmesi ve benimsenmesi için de sıfır karbon salınımı, sıfır atık, sıfır kaza, sıfır açlık vb. “sıfır vizyonu” idealleri ile donatılmaktadır.

“Akıllı” Şehir denilince insanın aklına net bir ifade veya imge gelmemektedir ya da herkesin zihninde farklı şeyler canlanmakta veya pek çok soru oluşmaktadır (Güney, 2019a). Literatürde de “Akıllı” Şehir kavramına ilişkin üzerinde ortaklaşılan, herkes tarafından kabul gören net bir tanım bulunmamakta ve kavramın içi tam olarak doldurulmamaktadır. Kavramın tanımı, aktöre/kullanıcısına/müşterisine göre esneklik gösterebilmektedir. Ya da farklı zamanlarda ve olaylarda farklı beklentileri ifade edebilmektedir. Örneğin deprem zamanı depreme karşı dayanıklılık, pandemi zamanı pandemiye karşı dirençlilik, sıkışık trafikte akan trafik “Akıllı” Şehir tanımının karşılığı olarak kullanılabilir veya bu ve benzerlerinin hepsinin birlikte vücut bulduğu ütopyik bir kent de “Akıllı” Şehir olarak nitelendirilebilir. Bununla birlikte, “Akıllı” Şehir kavramı genel olarak kaynakların daha verimli, teknolojinin daha etkin kullanılarak insan ve çevre odaklı kent sistemlerinin veriye dayalı çözümler olarak geliştirilmesi biçiminde açıklanmaktadır (Collier, 2020; EUCO, 2018; Albino ve ark., 2015).

Açıklanmak istenmeyen veya üzerinde çok tartışılmayan kısım ise, “Akıllı” Şehir ve benzeri kavramların, kapitalist üretimde sermayenin kâr oranlarını artırma güdüsü ile kâr oranlarının sürekli azalma eğiliminin çelişkisinden ortaya çıkan yeni neo-liberal yaklaşımlar olduğudur. Uzun süredir artan ve 2020 yılının ilk çeyreğinde rekor düzeye ulaşan yaklaşık 258 trilyon dolarlık küresel borç dünyada küresel bir iktisadi kriz oluşturmaktadır (IIF, 2020). Böyle bir ekonomik buna-

lımda sermaye Endüstri 4.0 yaklaşımıyla “Akıllı” Şehir gibi disiplinler üstü olan yeni büyük pazarlar yaratmaya çalışmaktadır. “Akıllı” Şehir pazarı öncelikle oligopol/tekelci piyasa düzeninde küresel aktörlerle oluşturulmaktadır. Küresel aktörlerde ulusal düzeydeki bilişim teknolojileri entegratör firmalarıyla iş birliği yaparak süreci ilerletmektedir. Sözü edilen aktörler, yereldeki müşterilerin yani belediyelerin ilgisini çekebilmek için “Akıllı” Şehir kavramını çok fazla teknik ve teknolojik bir içerikle sunmaktadır. Böylece, dijital teknolojilerin kentsel piyasa ilişkileri alanında oynadığı rol öne çıkarılmaya çalışılmaktadır.

Endüstri 4.0 öncesindeki sanayi devrimleriyle kırsalda yaşayan halk önce mülksüzleştirilmiş, sonra işsiz bırakılarak, sanayileşen kentlere göç etme durumunda bırakılmıştır. Bu konuda kent yaşamının kırsal yaşama göre daha konforlu olduğu ve kent ekonomisinden daha fazla gelir elde edilebileceği biçiminde makyajlama yaparak kamuoyu üzerinde algı oluşturulmaya çalışılmıştır. Bunun sonucunda dünya nüfusunun %50’den fazlası şehirlerde ve özellikle metropollerde yaşamaya başlamıştır (Ritchie, 2018). Kentsel alanlardaki nüfusun hızlı bir şekilde artması kentleri plansız ve altyapısız büyümeye sürüklemiştir. Yakın gelecekte kentlerdeki nüfusun daha da artacağı Birleşmiş Milletler tarafından sıklıkla ifade edilmektedir (UN, 2018). 4. Endüstri Devrimi bu gelişmeleri ivmelendirmiş ve şehirlerin birbiriyle yarışabilmesi için belirli göstergeler geliştirip şehirlerin bu göstergelere göre ne kadar “akıllı” olduğunun sıralaması yapılmaya başlanmıştır. Böylece şehirlerin markalaşmasının altyapısı oluşturulmuştur. Bu çalışmaların sonucu olarak yaklaşık bir trilyon ABD doları büyüklüğünde bir “Akıllı” Şehir pazarı yaratılmış ve bu pazarın ‘Bileşik Yıllık Büyüme Oranı (*Compound Annual Growth Rate, CAGR*)’ yaklaşık %18’e ulaşmıştır (Borasi, 2018). Bu kadar yüksek düzeyde büyüeyebilen dünya genelinde çok az pazar bulunduğu ve bulunan bu pazarların yine yüksek teknolojiye dayalı olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Dünyadaki büyük ekonomilerin bile büyüme oranlarının çok düştüğü, küresel ekonominin durgunluğa/resesyona girdiği bir dönemde yaklaşık %18 gibi yüksek bir büyüme oranı hem merkezi hükümetlerin hem de yerel yönetimlerin bu pazardan pay alma heveslerinin artmasına neden olmaktadır. Diğer bir ifadeyle sözü edilen pazarın büyüklüğü ve ekonomik büyüme oranı kendi başına bile merkezi ve yerel yöneticiler için “Akıllı” Şehir kavramına ilişkin olarak bir motivasyon kaynağıdır. Dünya Bankası raporları (WBG, 2015) da bunu desteklemekte olup 21. yüzyılın; kentlerin, ülke ekonomilerini taşıyacağı yüzyıl olarak ifade edilmektedir. Bunun arkasında yatan en önemli gerekçelerden biri, geleneksel kalkınma politikalarının başarısız bulunmuş olmasıdır.

Her ne kadar ‘*Smart City Index*’ gibi dizinlerde ilk 100 “Akıllı” Şehir arasında Türkiye’den hiç şehir bulunmasa

da (WBG, 2015; URL, 2019a; URL, 2019b) derin bir stagfasyona doğru ilerleyen Türkiye’de merkezi hükümet ekonomide çıkış için benzer bir yaklaşımı bugün İstanbul markası üzerinden Kanal İstanbul, finans kent, şehir hastaneleri, 3. Havalimanı ve diğer mega projelerle gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Bunları yaparken de ‘Yap İşlet Devret (*Built Operate Transfer*, BOT)’, ‘kitle fonlaması (*crowd funding*)’ gibi ‘Kamu-Özel Sektör İş Birliği modelini (*Public Private Sector Cooperation Model*, PPP)’ kullanmaktadır. Yakın zamanda Türkiye’de yaygınlaşacak olan “Akıllı” Şehir uygulamalarının finansmanında da benzer yöntemlerin kullanılacağı öngörülmektedir.

“Akıllı” Şehir kurgusu bu perspektif üzerinden değerlendirildiğinde; dijital feodalizm çağında, oligopol piyasa düzeninde “Akıllı” Şehirlerin ancak emperyalizmin izin verdiği ölçüde “akıllı” olabileceği ve insanlığın önüne servis ettiği biçimde tüketilebileceği düşünülmektedir.

2. “AKILLI” ŞEHİR KURGUSUNDAKİ “AKILLILIK” NİTELİNDİRMESİ HANGİ AKTÖRLERLE DAHA ÇOK ÖZDEŞLEŞTİRİLMEKTEDİR?

Akıl çağında “Akıllı” Şehir kavramındaki “akıllılık” vurgusu aşağıda ifade edilen kent bileşenlerinin hangisinin önceliklerini daha çok öne çıkarıp daha fazla yarar sağlaması için kullanılmaktadır?

- Bireysel akıl: Her bir kentlinin entelektüel ve yaratıcılık yönlerini öne çıkaran bireysel akıl mı?
- Toplumsal akıl: Bireyin yanında örgütlü toplum olarak da birlikte düşünebilen kentlilerin kolektif akıl mı?
- Yönetim/Hükümet akıl: Şehri yöneten yerel yöneticilerin akıl mı?
- Şirket akıl: “Akıllı” Şehir için sistemleri kuran ve devamlılığını sağlayan küresel ve yerel şirketlerin akıl mı?
- Sermaye akıl: Şirketler, merkezi hükümetler ve yerel yönetimlerin iş birliğinde önceliğin metalaşma olduğu akıl mı? Kamu Özel İş Birliği modelleri ile güçlü şehir ekonomileri yaratmaya çalışan akıl mı?

“Akıllı” Şehir kavramının kullanıcısına/müşterisine göre farklı durumlarda farklı anlamalara sahip olması gibi yukarıdaki sorunun yanıtı da uygulayıcının ilkelelerine ve önceliklerine göre farklılık gösterecektir. Her ne kadar her bir bileşen sözü edilen fayda için önceliğin toplum yararı olduğunu söylese de toplum yararının kime ve neye göre belirleneceği başka bir tartışma konusunu beraberinde getirmektedir.

Örneğin özgür kentlilerin oluşturacağı kolektif akıl, katılımcı anlayışıyla kenti yönetenler üzerinde, kentlilerin

kent yaşamına ve gerçek sorunlarına ilişkin talepleriyle gösterilebilir. Ya da “akıllılık” mefhumunun ahbap çavuş ilişkisine ve nepotizm uygulamalarına dayalı rantsal düzenin devamı biçiminde kullanılması tercih edilebilir. Bu tür “akıllılık” nitelendirmesine İstanbul’daki sözde kentsel dönüşüm uygulamaları örnek verilebilir. Ada bazında uygulamak yerine yapının yıkılması ve yeniden yapılması biçiminde gerçekleşen bina bazlı dönüşüm uygulamalarıyla afete hazır ve dayanıklı bir kentin ortaya çıkarılamadığı görülmektedir. Bu tür yerinde dönüşüm uygulamalarındaki amaç ortaya çıkan rantın merkezi yönetim, yerel yönetimler, sermaye ve halkın bir kısmı arasında paylaşılması mıdır? Oysaki olması gereken; su havzaları, tarım arazileri üzerine kurulan yerleşimler, dere yatakları üzerine yapılan binalar, çözülemeyen trafik sıkışıklığı, tamamlanamayan afete yönelik hazırlıklar vb. sorunlar sarmalı karşısında kentsel dönüşümün; kentin, kentlinin, kenti yönetenlerin hep birlikte toplum yararına “akıllı” davranış sergileyecek biçimde uygulanmasıdır.

Kentsel dönüşümü olması gerektiği gibi uygulayamayan, kentsel dönüşüm kavramından bina yenileme anlamı çıkaran “akıllı” toplumun, “Akıllı” Şehir kavramını ne kadar hayata geçirebileceği konusunu çok iyi tartışması gerekmektedir (CBS Kongresi, 2019).

Her kentin birbirinden farklı sosyoekonomik özellikler gösterdiği, bir yerleşimi “akıllı” yapan yol haritasının başka bir yerleşimi doğrudan “akıllı” yapamadığı gerçeklikleri bilindiğine göre; “Akıllı” Şehir kavramının yukarıdan aşağıya dayatılması biçiminde değil, o şehirde yaşayan kentliler tarafından kolektif akılla oluşturulması daha rasyonel olacaktır.

Boyd Cohen tarafından tanımlanan ve Avrupa Birliği’nin de benimseyip kullandığı “Akıllı” Şehir çarkının (Cohen, 2018) bileşenlerden biri “Akıllı” İnsan’dır. Peki, hangi yetkinliklere sahip olan insan, “Akıllı” insan olarak tanımlanmaktadır? Örneğin daha çok teknolojik içerikle pazarlanan “Akıllı” Şehir kurgusunda bilişim okuryazarlığı “Akıllı” insan için yeterli bir yetkinlik midir? Düşünebilen, özgürce kendini ifade edebilen ve katılımcı olan bir kentli “Akıllı” insan olabilmekte midir? Gerçeklik ötesi dönemde farklı bilgi kaynaklarından tarafsız ve nitelikli bilgiler yayımlanmamakta, insanların düşünce ve seçimlerini etkilemek için kurmaca ve yanlış bilgilendirme tuzakları kasıtlı olarak oluşturulmakta ve tüm bunların sonucunda insanların gerçekliği anlamasının önüne geçilmektedir. Böyle bir dönemde bilişsel özgür karar verebilen yurttaş olabilmek yeterli midir? Yoksa yalnız müşteri/tüketici rolünü yerine getirmesi yeterli olacak mıdır?

Türkiye gibi işsizliğin ve özellikle genç işsizliğin çok yüksek olduğu, vasıfsız iş gücünün yoğun olduğu, vasıflı iş gücünün sürekli olarak yaşamak için yurt dışına gittiği, eğitim ve öğretim kalitesinin her geçen gün gerilediği, bireysel hak ve özgürlüklerin giderek kısıtlandığı

şehirlerde sözü edilen “akıllılık” mefhumu nasıl oluşturulacaktır? Bu durumda “Akıllı” Şehirler kurgusundaki “akıllılık” mefhumu yalnız şirketlerin aklı olarak yönetimlerin dayatmasıyla vuku bulabilir. Bu koşullarda kısıtlı mali kaynaklara sahip yerel yönetimlerin yatırımlarının kenti daha iyi duruma getirmekten, kentlinin yaşam kalitesini arttırmaya çalışmaktan çok sermayenin daha büyük kâr elde edilebileceği alanlara yöneleceği açıktır.

3. YAŞANABİLİR YERLEŞİMLER İÇİN “AKILLI” ŞEHİR KURGUSU GERÇEKTE GEREKLİ MİDİR?

Her ne kadar “Akıllı” Şehir nedir sorusu farklı kurum ve kişilerce farklı biçimlerde yanıt bulabilse de genel olarak kentlilerin mutlu olduğu, adalet sayesinde insanların güven içerisinde yaşadığı, şehirde sunulan hizmetlere tüm kentlilerin ulaşabildiği, katılımcılığı ve girişimciliği teşvik eden, kendi kendine yetebilen, temiz ve estetik bir çevre içerisinde çağdaş bir yaşamın kültürel etkinliklerle bütünleştiği bir şehir olarak tanımlanmaktadır (Güney, 2019a). Bu genel derleme tanıma bakıldığında “Akıllı” Şehir kavramı ile kent kavramı arasında beklentiler açısından anlamlı bir tanım farklılığının bulunmadığı görülecektir.

Kentliler ileri teknoloji mabedi olan bir yerleşimde yaşamak isteyebilir veya basit doğal bir hayatı (*cittaslow, slow city*) tercih edebilir. Hangisinin tercih edildiğinden bağımsız olarak önemli olan konu; “Akıllı” Şehir kavramıyla ortaya konulmaya çalışılan neo-liberal yaklaşımların, aslında birer **yerel nitelikli kamu hizmeti** olduğu gerçekliğinin örtülmeye çalışılmasıdır. Bu durum ‘Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nda da vurgulanmıştır. 15 Ekim 1985 tarihinde imzaya açılan ve 1 Eylül 1988 tarihinde yürürlüğe giren ‘Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nı Türkiye 11 maddeye çekince koyarak 21 Kasım 1988 tarihinde imzalamıştır (URL, 1985).

Kentsel hizmetleri özelleştiren, kentliyi müşteriye dönüştüren, “Akıllı” Şehir kavramını kârlılık oranlarını artırma aracı olarak gören anlayış, kentteki her şeyi metalaştırmaya çalışacaktır. Bu tür bir anlayışın COVID-19 salgını sürecinde özellikle ABD’deki ve Avrupa ülkelerindeki sağlık hizmetlerinde ne kadar kötü sonuçlar ortaya çıkardığı yakın zamanda görülmüştür. Türkiye’de sağlık hizmetlerinin hala bir düzeyde kamu hizmeti olarak yurttaşlara sunuluyor olması salgın sürecinde olumlu sonuçlar vermiştir. Kapitalist sistemin “Akıllı” Şehir kurgusundaki hizmetlerin finansal maliyetini yurttaşa yüklenmesi ve bir de üzerinden kâr etmesi yerine, yerel yönetimler tarafından bu hizmetlerin kentlilere kamu hizmeti olarak sunulması çok daha büyük toplumsal değerler ortaya çıkaracaktır.

Kaynakları kısıtlı olan Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin, çökmekte olan kapitalist düzenin küresel oyuncularına “Akıllı” Şehir projeleri üzerinden büyük

kaynaklar aktarması yerine, bu kaynakları kamucu politikalarla yerel nitelikli kamu hizmetlerinin kalitesini artırmak için toplum yararına kullanması daha akılcı olacaktır.

4. “AKILLI” ŞEHİR KURGUSU YAŞANABİLİR YERLEŞİMLER İÇİN NASIL FIRSATA ÇEVİRİLEBİLİR?

“Akıllı” Şehir yol haritalarında amaç ve ilkeler doğru belirlenmezse, küresel firmalardan yüksek teknolojiye dayalı ne kadar iyi çözümler alınıp kullanılsa da sonuçlar olması gerekenden farklı amaçlara hizmet edecek biçimde ortaya çıkacaktır. Bu nedenle neo-liberal politikaların “Akıllı” Şehir kurgusuna teslim olmaksızın; merkezi ve yerel yönetimler tarafından estirmeye başlamış olan “Akıllı” Şehir rüzgârı, kentler ve toplumlar için yeni bir hikâye yazabilme umudunu filizlendirmede kullanılabilir. COVID-19 salgının ve tüm dünyada ortaya çıkardığı kaosu toplumları düşünsel boyutta değiştiriyor olması, içinde bunulan dönemin kentlerin yeni hikâyelerinin yazılmasında uygun bir zaman olarak değerlendirilebilir.

Neo-liberal politikaların dayatması ile değil, her bir bireyin bilişsel özgürlüğü üzerinden yükselecek toplumun kolektif zekâsı ile “Akıllı” Şehir kavramı yaşanabilir yerleşimler için fırsata çevrilebilir. Kapitalist sistemin özünde var olan anlayışla şehir varlıklarının ve hizmetlerinin metalaştırılması yerine, bu çalışma kapsamında ifade edilen alternatif arayış kapsamında **özgür, açık ve paylaşılan kent** kavramına yönelmek toplum ve çevre için çok daha faydalı olacaktır. Böylece metalaştırma ve teknoloji üzerinden eşitsizliklerin arttığı ve gittikçe betonlaşan bir kent yerine; eşitsizliklerin ortadan kaldırıldığı, kentin sorunlarının yerel çözümlerle çözüldüğü, temiz ve yeşil bir çevrenin baskın olduğu yerleşimler kurulabilir.

Şehirlerde resmin bütününe görmeden farklı sorunsallar için ayrı ayrı strateji geliştirip eyleme geçmek doğru olmayacaktır. Bu nedenle yaşanabilir yerleşimlerin geleceği için önce toplumcu anlayışla, kapsayıcı yaklaşımla bir **kent ve kır politikası** oluşturulmalıdır. Bu politikanın kavramsal çerçevesini yansıtan bir mevzuat hazırlanmalı ve bu mevzuata dayalı olarak kentler kendi yapılarına uygun ana/master planları geliştirebilmelidir.

Sözü edilen politikada öncelikle belirlenmesi gereken konu, yakın geleceğin yaşanabilir yerleşimlerinde üretim sürecinin nasıl kurgulanacağı ve ortaya çıkan katma değerlerin nasıl paylaşılacağıdır. Bu aynı zamanda yakın geleceğin kentlerinde sınıfların nasıl oluşacağını veya sınıf ayrımı yapılmayan toplumun nasıl bir arada yaşayabileceğinin temelini oluşturacaktır.

Sermayenin değil toplum yararını önceleyen alternatif “Akıllı” Şehir politikası toplumcu ve kamucu bir anlayış-

la Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Türk Tabipler Birliği, Türkiye Barolar Birliği gibi kamu niteliğindeki mesleki kuruluşlar, sendikalar, üniversiteler, sivil toplum örgütleri, yerel inisiyatifler gibi toplumun tüm bileşenleri ile birlikte mümkün olan en geniş katılımı sağlayarak, kimseyi ötekileştirmeden ve bir hiyerarşi oluşturmadan hazırlanmalıdır.

Bu tür bir yaklaşımla yaşanabilir yerleşimlerde yeni bir hikâyenin yazılmasının kolay olmayacağı, uzun zaman alacağı öngörülmektedir. Bu tür bir zihinsel devrimin kalıcı olması için toplumun tabandan yükselen **yeni bir yerel örgütlenme** anlayışıyla alternatif yaşanabilir yerleşimlerin toplum, iktisat ve çevre üçgeninde kent yaşamının ve ekonomisinin nasıl adil ve eşit olarak paylaşılabileceğini görmesi ve sözü edilen yeni örgütlenme anlayışını içselleştirmesi gerekmektedir. Böylece kır-kent emekçisi, işçi sınıfı gibi ezilen-ötekileştirilen tüm kitleler, sömürden ve baskıdan kurtulmak için kapitalist sınıf hâkimiyetine son verebilir. Kamucu politikalarla kentlerdeki devrimsel dönüşüm, ezilen sınıflarının egemen sınıflara karşı ortaklaşa yapacağı siyasi mücadeleyle, kent hizmetlerinin ve üretim araçlarının kamulaştırılmasıyla, yerel üretici ağlarının yaygınlaşmasıyla gerçekleştirilecektir.

Türkiye’de mevcut durumda “Akıllı” Şehirler ve uygulamaları için bir yasal altyapı bulunmadığı gibi 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu ve yerel yönetimleri ilgilendiren diğer yasal düzenlemeler bu çalışmada ifade edilmeye çalışılan anlayışı ve gereksinimleri karşılamak için yeterli değildir. Üstüne üstlük 6360 sayılı torba yasayla köylerin mahalleye dönüştürülmesiyle köylerin tüzel kişilikleri kaldırılmış ve köy bütçeleri ilçe belediyelere devredilmiştir. Köyün ortak malları ve meraları ile köy tüzel kişiliği adına tescilli taşınmazlara ilçe belediyelerince el konmuştur. Bunun sonucunda hem köylerin gereksinimleri düzgün karşılanmamakta hem de tarım üretim süreçleri olumsuz etkilenmektedir. Çalışma kapsamında sözü edilen yerel yönetim örgütlenmesinin hayata geçirilebilmesi ve kır-kent bütünleşmesinin olması gerektiği gibi yapılandırılabilmesi için yeni bir **yerel yönetim çerçeve yasasına** ve bu yasayla uyumlu **çağdaş bir belediye idari yapılanmasına** gereksinim bulunmaktadır.

Bugün Türkiye’Merkezi yönetimin yerel yönetimleri merkezîyetçilik üzerinden tek tipleştirilmesine yönelik yasal düzenleme hazırlığında olduğu kamuoyu tarafından bilinmektedir. Merkezi hükümetin yerel yönetimlere ilişkin kanun tasarısını Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne getirmesinden önce, alternatif “Akıllı” Şehir politikasının toplumun tüm bileşenleri ile beraber hazırlanabilmesi ve bu yönde kamuoyu oluşturulabilmesi; 30’u büyükşehir, 51’i il belediyesi olmak üzere toplam 1389 belediyesi olan Türkiye’nin aydınlık geleceği için çok önemli görülmektedir.

5. ALTERNATİF “AKILLI” ŞEHİR POLİTİKASI NASIL OLMALIDIR?

Bugün uygulandığı gibi deprem/afet, ulaşım/trafik, atık/kirlilik, kentsel dönüşüm, vb. şehrin farklı sorunlarına ayrı ayrı çözüm geliştirmeye çalışmak yerine, farklı sorunsallardaki ortak konuları birbiri ile ilişkili biçimde düşünebilmek, bu konular üzerine bütüncül politika geliştirebilmek, çözüme yönelik süreçleri ortaklaştırabilmek ve bu doğrultuda eyleme geçmek daha rasyonel olacaktır. Aynı zamanda kaynaklar da daha verimli kullanılmış olacaktır. Bunu başarabilmek için sözü edilen sorunsallar karşısında **kentlilerin kolektif zekâsının doğru biçimde kullanılabileceği örgütlenme anlayışının** hayat bulması gerekmektedir. Böylece çalışma kapsamında önerilen alternatif “Akıllı” Şehir yaklaşımıyla kentin sorunsalları bütünsel düşünülebilir, toplumun tüm bileşenlerinin katkısı alınarak kentin gerçek sorunlarının çözümü için yol haritası ve eylem planı oluşturulabilir.

Bir zincirin dayanımının zincirdeki en zayıf halka kadar yüksek olduğu bilinmektedir. Yerel yönetimlerin neo-liberal veya devrimci dönüşüm gibi hangi perspektiften olursa olsun “Akıllı” Yerleşim oluşturma başarımı kente ilişkin ne kadar doğru ve güncel veri kümelerine sahip oldukları ile doğrudan ilişkilidir. Diğer bir ifadeyle Türkiye’de “Akıllı” Şehir zincirindeki en zayıf halkalar veri kümelerine ilişkin halkalarıdır. Yeni bir örgütlenme modeli oluşturmak için öncelikle o kentin açık ve bağlantılı veri yapılarına dayalı ‘Mekânsal Veri Altyapısı’ (*Spatial Data Infrastructure, SDI*)’nın oluşturulması diğer bir ifadeyle kente ilişkin bilgilerin mekânsal olarak adreslenmesi gerekmektedir. Zincirin zayıf olan başka bir halkası da yerel yönetimin sahip olduğu veri kümelerine olan erişimin ve sözü edilen veri kümelerinin toplum tarafından kullanımının ne kadar demokratik olduğudur. Başka bir ifadeyle, merkezi ve yerel yönetimlerce üretilen, mülkiyeti topluma/halka ait olan veri kümelerine; kentlilerin/yurttaşların/ilgililerin özgürce erişip, açık veri lisanslarıyla kullanıp yenilikçi (*innovative*) uygulamaları/çözümleri önerebilmenin/geliştirebilmenin ne kadar kültür olarak içselleştirebildiğidir. Bu konu o kadar önemlidir ki alternatif “Akıllı” Şehir yaklaşımında kentler “Akıllı” Şehir yerine ‘Açık Yerleşimler’ (CCCB, 2018) olarak adlandırılabilir. Çünkü farklı amaçlarla farklı kişi ve/veya kurumlarca üretilmiş olan veri kümeleri özgür biçimde birlikte kullanıldıklarında çok daha fazla toplumsal ve ekonomik değerler ortaya çıkabilecek, kentin ve kentlilerin sorunları daha hızlı ve etkin çözülebilecektir.

“Akıllı” Şehir kurgusunda temel mekânsal düzeyin neden şehir olarak belirlenmiş olduğu tartışılması gereken bir diğer konudur. Markalaştırılmaya çalışılan düzeyin şehir olmasının, ölçeğin büyütülerek “Akıllı” Devlet/Ülke veya ölçeğin küçültülerek “Akıllı” Mahalle gibi bir kavramın tartışılmıyor olmasının, kırsalın göz ardı edilerek “Akıllı” Kırsal/Köy kavramının sürekli olarak “Akıllı” Şehir kavramının gerisinde bırakılmasının

bir nedeni olmalıdır. Eğer “Akıllı” Şehir yaklaşımında “Akıllı” Şehir çarkında bulunan “Akıllı” İnsan önemliyse ve insan odaklı bir kent tasarımı algısı baskın bir anlayışsa, o zaman yerelde kentlilerle iletişimi ve etkileşimi daha çok arttıracak daha yüksek çözünürlüklü bir bakış açısıyla “Akıllı” Mahalle, “Akıllı” Sokak, “Akıllı” Bina, “Akıllı” Bağımsız Bölüm gibi yerleşimlerden başlanması ve tüm bunların bir araya gelmesiyle resmin bütünü- nün yani “Akıllı” Şehrin oluşturulması daha anlamlı bir yaklaşım olabilir. Sözü edilen temel ölçeğin şehir düzeyinde kurulmuş olmasının nedeni, şehir yönetiminin geniş bir bütçesi olması, şehrin mali kaynaklarının diğer büyük ölçeklerdeki kaynaklarla karşılaştırılamayacak düzeyde fazla olması olabilir mi? Alternatif “Akıllı” Şehir yaklaşımında metalaştırma olgusunu içinde daha çok bulunduran şehir kavramı yerine farklı birçok düzeye karşılık gelebilecek ‘Yaşanabilir Yerleşim’ kavramının kullanılmasının daha doğru olacağı düşünülmektedir. Böylece mekânsal çözünürlük arttıkça yurttaşların mahalle konseyleri, semt meclisleri gibi örgütlülük üzerinden kendi yaşam alanlarını şekillendirebilme olanakları artacak ve karar alma süreçlerine katılımları sağlanmış olacaktır.

İstanbul özelinde yapılan tartışmalara ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından düzenlenmiş olan çalıştaylara bakıldığında öne çıkan sorunların deprem tehlikesi, su stresi, ulaşım sorunu, çarpık kentleşme, kentsel dönüşüm sorunları ve Kanal İstanbul projesi olduğu görülmektedir. Kanal İstanbul dışında diğer şehirlerle ortaklaşan bu sorunsallara bakıldığında hepsinin ara kesitinin yanlış **arazi/toprak/mekân kullanımı** olduğu görülmektedir. Diğer bir ifadeyle şehirlerdeki sorunsalların çözümü ‘Mekânsal Veri Altyapısı’na ve farklı disiplinlerin uzman görüşlerinin analiz edilebileceği nitelikte bir mekânsal karar destek sistemine diğer bir ifadeyle ‘Kent Bilgi Sistemi’ne dayalı **doğru arazi/ mekân kullanım politikalarının geliştirilmesidir**. Böylece hem tüm kentliler/yurttaşlar için adil, paylaşımlı ve eşitlikçi bir arazi kullanımını sağlarken hem de sözü edilen sorunsallar aynı mekânsal hacimler üzerinde gerçekleştiğinden ilişkili biçimde çözüme kavuşturulabilir.

Yerin altından üstüne toprak, deniz, atmosfer, uzay, sanal ortam gibi tüm mekânların yurttaşlar tarafından adil, eşit ve paylaşımlı kullanımı önemlidir. Bununla birlikte insan-kent ilişkisi temel olarak insan-arazi ilişkisi üzerinden şekillenmektedir. Bu nedenle kendisi de bir doğal kaynak olan toprağa dayalı oluşan arazinin diğer doğal yaşamsal kaynaklarla birlikte ekonomi-ekoloji dengesi aranmadan doğrudan ekolojinin ağır bastığı anlayışla toplum yararına verimli ve üretken kullanılabilmesi için kentsel dönüşümün sınıfsal ayrıma ve eşitsizliğe neden olmadan uygulanabilmesi gerekmektedir.

Geçmişten bugüne arazi ve kaynak kullanımının olması gerektiği gibi gerçekleşmemiş olması, plansız büyüyen kentlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Plansız bü-

yüyen kentteki dağınık yerleşim alanları arasında ulaşım ve altyapı olanaklarının genişlemesi, bu yerleşim alanlarındaki yapı stokunun deprem tehlikesi gibi birçok konuyu dikkate almadan plansız biçimde artmasını sağlamış ve bunun sonucunda kentsel dönüşüm arayışları başlamıştır. Ulaşım olanaklarının artması yeni yerleşimleri, yeni yerleşim bölgeleri yeni konutları, yeni konutlar yeni arazi kullanımlarını ve yeni imar planlarını beraberinde getirerek bir ekonomik aktivite, bir gayrimenkul değerlendirme piyasası ve en sonunda gayrimenkul rantını önceleyen neo-liberal politikalarla toprak/arazi/mekân üzerinden adaletsizlik oluşmaktadır. Gayrimenkul üzerinden rant sağlayan sözde kentsel dönüşüm projeleri yerine, yeni örgütlenme anlayışının ortaya çıkaracağı kolektif zekânın katkılarıyla üretilecek planların ve şehrin taşınmaz değerlerinin; sermayenin, merkezi ve yerel yönetimlerin müdahalesi ile değişmesine izin verilmeyen, üretim-tüketim ilişkilerinin doğru kurulduğu, üretim sonucunda ortaya çıkan değerlerin ve mevcut kaynakların eşit ve adil paylaşıldığı kentsel dönüşüm projelerinin hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Doğru arazi politikalarının oluşturulamaması yanında **paylaşım kavramının arazi kullanımına yansıtılmaması** da zincirin bir diğer zayıf halkasını oluşturmaktadır. Başka bir ifadeyle, nüfusun giderek yoğunlaştığı kentlerde arazi kaynağı artmadığı için toprak/arazi/ mekân kullanımını çok amaçlı arazi kullanımı anlayışla ve **çok amaçlı kullanıma yönelik paylaşım modeli** içerisinde yeniden ele almak gerekmektedir. “Akıllı” Şehir konusu bu bakış açısından değerlendirildiğinde “Akıllı” Şehir kavramı ‘Paylaşan Yerleşimler’ (Zirve, 2018) olarak da adlandırılabilir.

Belediyelerin kentsel dönüşüm projelerini olması gerektiği biçimde hayata geçirebilmeleri için arsa geliştirme politikalarını iyi belirlemeleri ve kentsel dönüşümün gerçekleşmesine ilişkin rezerv alan oluşturma adına kamulaştırma çalışmalarını planlamaları gerekmektedir. Değer esaslı planlar geliştirilip uygulanmadığı için imar transferinin nasıl yapılacağı, mülkiyetin bir yerden başka bir yere nasıl taşınacağı konuları için gerekli politikalar ivedilikle oluşturulmalıdır.

Kanal İstanbul projesi kapsamında yerli ve yabancı sermayenin sıklıkla arazi satın alması, satın aldığı arazi tarım arazisiyken, imar planı değişikliğiyle farklı kullanım alanlarına dönüştürülerek burada büyük bir rantın oluşması ne kadar kişisel mülkiyet hakkına girmektedir? Burada korunması gereken kolektif mülkiyet değil midir?

SONUÇ

Kentlerin; merkezi hükümetin piyasacı anlayışla önerdiği makro çözümler yerine, yerel yönetimlerin toplumun tüm bileşenleri ile birlikte oluşturacağı ana/mas-

ter planlarla uyumlu mikro çözümlere yönelmesi, kendi kendine yeten şehirleri hayata geçirmesi, tarım, enerji gibi sektörlerde yerel üretici ağlarının oluşumunun desteklenmesi gibi uygulamalara yönelmesi kentlerin geleceği açısından çok önemlidir.

Türkiye’de merkezi yönetimin 11. Kalkınma Planı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü’nce hazırlanmış olan ‘2020-2023 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı’ (CBSGM, 2019) gibi bağlayıcı stratejik dokümanlarla Türkiye’de tüm kentler için ortak bir “Akıllı” Şehir modeli oluşturmayı çalışmak yerine, daha üst ölçekten yaklaşıp şehirler arasında birlikte çalışabilirliğin nasıl sağlayabileceğine, farklı şehirlerdeki yerel üretici ağların birbirini destekler yapıdaki üretim tarzının nasıl gerçekleştirilebileceğine odaklanması daha anlamlı olacaktır. Buradan hareketle, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü’nce hazırlanan ulusal ölçekteki ‘Mekânsal Strateji Planı’ (MPGM, 2018) ile ‘2020-2023 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı’ ve “Akıllı” Şehirlerin geliştireceği ana/master planlar arasında eş güdümün ve birlikte çalışabilirliğin nasıl sağlanacağı üzerinde düşünülmesi ve çözüm bulunması gereken diğer bir konudur. Diğer taraftan yerel yönetimlerdeki seçilmişler ve diğer karar vericiler de bugünün baskıcı hükümetleri gibi otoriter davranış sergilemeden, çok aktörlü karar destek süreçlerini işletmede birlikte çalışabilirliğin kolaylaştırıcılığını yaparak, halkın yönetime katılabilmesini sağlayabilmelidir. Başka bir ifadeyle, yerel yöneticiler, bilişsel özgür kentlilerden oluşan toplulukların kolektif zekâsını kentin yönetimine taşınmasını kolaylaştırmalıdır.

Çalışma kapsamında önerilen alternatif “Akıllı” Şehir yaklaşımında; farklı kurumlar, örgütler, disiplinler gibi tüm kesimlerin yerel yönetim örgütlenmesi içerisinde olabilmesi ve hep birlikte **özgür, açık ve paylaşılan yerleşimleri** oluşturmak için dayanışma içerisinde çalışması gerekmektedir. Öncelikle yapılması gereken de alternatif “Akıllı” Şehir önermesinin gerçekleştirilmesine uygun yerel yönetimler politikalarının toplumun tüm kesimleri ile birlikte belirlenmesi ve buna uygun kanun taslağının hazırlanmasıdır.

Aksi takdirde yurttaşlar; tekelci kapitalist sisteme uygun, tek merkezin otokrat anlayışını yansıtan, gerçek kent sorunlarının çözülemediği, kentlerin daha kaotik hale geleceği “Akıllı” Şehirlerde yaşamak durumunda kalabilir. Ayrıca hayali “Akıllı” Şehir uygulamalarına yapılacak yatırımlar, kamu zararına dönüşebilir ve gelecek kuşak kentlilerin omuzlarına büyük bir borç yükü bırakılıyor olabilir. Kapitalist sistem, kentlerde ancak sermayeyi önceleyen “akıllılık” anlayışını ön planda tutacağı için kentliler öncelikle yaşadıkları kentin neo-liberal politikalarından ve kapitalist üretim tarzından kurtulması için mücadele etme cesaretini gösterebilmeleri, ardından yaşanabilir yerleşimlerin geleceğini toplumun tüm kesimleri ile birlikte oluşturma iradesini göster-

meleri gerekmektedir. Ancak bu yolla alternatif “Akıllı” Şehir yaklaşımı kentlerin devrimci dönüşümünde kaldiraç olarak kullanılabilir, yerelden başlayarak yeni bir düzen oluşturulabilir.

Kanal İstanbul, 3. köprü, şehir hastaneleri gibi yurttaşların temel gereksinimlerinden kopuk, halkın görüşlerini dikkate almadan gerçekleştirilen ve halk üzerinde ciddi bir borç yükü yaratan mega projeler yerine; kentlilerin gerçek gereksinimlerine yanıt veren, ana planlarla uyumlu mikro çözümlere, yerel üretim modelleri üzerinden yatırım yapılmalıdır. Ancak bu şekilde COVID-19 salgını sonrası “yeni normalde” daha çok dillendirilen kendi kendine yeten kentler gerçekliğine ulaşılabilir.

KAYNAKLAR

- Albino, V., Berardi, U., Dangelico, R.M. (2015). Smart cities: definitions, dimensions, performance, and initiatives. *Journal of Urban Technology*, 22(1). 3-21. DOI: 10.1080/10630732.2014.942092.
- Borasi, P. (2018). *Smart Cities Market Outlook – 2025*. Erişim Tarihi: 19.07.2020 <https://www.alliedmarketresearch.com/smart-cities-market>
- Castells, M. (2016). İletişim Gücü. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. (Çeviri: Ebru Kılıç).
- CBS Kongresi (2019). Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği 6. Coğrafi Bilgi Sistemleri Kongresi Sonuç Bildirgesi. 23-25 Ekim 2019, Ankara. Erişim Tarihi: 11.02.2020 <https://www.hkmo.org.tr/etkinlikler/cbs/> & <https://cbskongresi.org>
- CBSGM (2019). *Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (CBSGM) 2020-2023 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı*. Erişim Tarihi: 12.06.2020 <https://www.akillisehirler.gov.tr/wp-content/uploads/EylemPlanı.pdf>
- CCCB (2018). *Barcelona Düşünce Bienali: Açık Şehir*. Erişim Tarihi: 22.04.2020 <https://www.cccb.org/en/seasons/file/thinking-biennale-open-city/229660>
- Cohen, B. (2018). *Blockchain Cities and the Smart Cities Wheel*. Erişim Tarihi: 14.01.2019 <https://medium.com/iomob/blockchain-cities-and-the-smart-cities-wheel-9f65c2f32c36>
- Collier, C. (2020). *What a Smart City Is... and Is Not*. Erişim Tarihi: 01.06.2020 <https://smartcitiesconnect.org/what-a-smart-city-is-and-is-not>
- EUCO (2018). *What are smart cities?*. Erişim Tarihi: 01.06.2020 https://ec.europa.eu/info/eu-regional-and-urban-development/topics/cities-and-urban-development/city-initiatives/smart-cities_en
- Güney, C. (2019a). Geleceğin ‘akıllı’ şehirlerinde kentlileri neler bekliyor?. *TMMOB Ölçü Dergisi, Şubat 2019*. http://olcuistanbul.org/index.php?sx=2019_subat_05.php
- Güney, C. (2019b). Yerel yönetimlerde paradigma değişimi. *Sosyal Demokrat Dergi 97/98, Şubat 2019*. <http://www.sosyaldemokratdergi.org/caner-guney-yerel-yonetimlerde-paradigma-degisimi/>
- Hsu, T. ve Friedman, G. (2020). *CVS, Dunkin', Lego: The Brands Pulling Ads From Facebook Over Hate Speech*. Erişim Tarihi: 23.06.2020 <https://www.nytimes.com/2020/06/26/business/media/facebook-advertising-boycott.html>
- IIF (2020). *Uluslararası Finans Enstitüsü'nün Küresel Borç Monitörü Raporu*. Erişim Tarihi: 28.08.2020 https://www.iif.com/Portals/0/Files/content/Research/Global%20Debt%20Monitor_July2020.pdf
- Ivanova, I. (2019). *These businesses are closing for Friday's climate strike*. Erişim Tarihi: 23.06.2020 [397](https://www.cbsnews.com/news/global-c-</p></div><div data-bbox=)

[climate-strike-businesses-close-their-doors-in-time-for-climate-strike-2019](#)

Kemp, S. (2020). *We Are Social 2020 Türkiye Raporu*. Erişim Tarihi: 01.07.2020 <https://wearesocial.com/digital-2020>

Keyes, R. (2004). *The Post-Truth Era: Dishonesty and Deception in Contemporary Life*. New York: St. Martin's Press.

McGregor, I. (2019). *Everyone's business: why companies should let their workers join the climate strike*. Erişim Tarihi: 23.06.2020 <https://theconversation.com/everyones-business-why-companies-should-let-their-workers-join-the-climate-strike-122976>

MPGM (2018). *Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü (MPGM) Mekânsal Strateji Planı*. Erişim Tarihi: 12.06.2020 <https://mekansalstrateji.csb.gov.tr/mek-nasal-strateji-plani-nedir-i-89080>

Ritchie, H. (2018). *Urbanization*. Erişim Tarihi: 17.07.2020 <https://ourworldindata.org/urbanization>

UN (2018). *68% of the world population projected to live in urban areas by 2050, says UN*. Erişim Tarihi: 17.07.2020 <https://www.un.org/development/desa/en/news/population/2018-revision-of-world-urbanization-prospects.html>

URL (1985). *Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı*. Erişim Tarihi: 13.05.2020 https://www.tbb.gov.tr/mevzuat/kanunlar/Avrupa_Yerel_Yonetimler_ozerklik_Sarti.pdf ve https://www.ab.gov.tr/files/haberler/2011/yerel_yonetimler_ozerklik_sarti.pdf

URL (2005). *Teen Content Creators and Consumers*. Erişim Tarihi: 14.06.2020 <https://www.pewresearch.org/internet/2005/11/02/teen-content-creators-and-consumers/>

URL (2019a). *IMD Smart City Index 2019*. Erişim Tarihi: 11.06.2020 <https://www.imd.org/research-knowledge/reports/imd-smart-city-index-2019>

URL (2019b). *Smart City Index 2019*. Erişim Tarihi: 11.06.2020 <https://www.easyparkgroup.com/smart-cities-index>

URL (2020). *The Stop Hate for Profit campaign website*. Erişim Tarihi: 23.06.2020 <https://www.stophateforprofit.org>

WBG (2015). *Competitive Cities: A Local Solution to a Global Lack of Growth and Jobs*. Erişim Tarihi: 19.07.2020 <https://www.worldbank.org/en/topic/trade/publication/competitive-cities-a-local-solution-to-a-global-lack-of-growth-and-jobs>

WEF (2017). *Harnessing the Fourth Industrial Revolution for Sustainable Emerging Cities*. Erişim Tarihi: 14.05.2020 http://www3.weforum.org/docs/WEF_Harnessing_the_4IR_for_Sustainable_Emerging_Cities.pdf

Zirve (2018). *Paylaşan Kentler Bildirgesi, Paylaşan Kentler Zirvesi*. Erişim Tarihi: 29.04.2020 <http://www.sharingcitiesaction.net/wp-content/uploads/2019/05/Sharing-Cities-Declaration-1.pdf>